

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

**Ефективна
ЕКОНОМІКА**

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

Переглянути у форматі pdf

В. І. Радько, Н. М. Коробова
РОЗВИТОК ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

№ 11, 2015 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 330.131.5:636.034

В. І. Радько,
к. е. н., доцент НУБіП України м. Київ
Н. М. Коробова,
к. е. н., доцент НУБіП України м. Київ

РОЗВИТОК ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

V. Radko,
candidate of economic sciences, docent of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kiev
N. Korobova,
candidate of economic sciences, docent of National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kiev

DEVELOPMENT OF MILK PRODUCTION UNDER GLOBALIZATION CONDITIONS

Розглянуто основні тенденції розвитку виробництва молока сільськогосподарськими підприємствами в Україні. Проаналізовано економічні аспекти виробництва молочної сировини. Визначені основні шляхи забезпечення ефективного розвитку виробництва молока сучасних умовах.

It was observed the main tendencies of development of milk production by the agricultural enterprises in Ukraine. It is analyzed economic aspects of raw milk materials production. It is defined the main ways of effective development of milk production under modern conditions.

Ключові слова: виробництво, молоко, сільськогосподарські підприємства, глобалізація, розвиток

Keywords: production, milk, agricultural enterprises, globalization, development.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку аграрного сектору важливу роль відіграє адаптація внутрішнього ринку до світових умов. Подальший розвиток глобалізації змушує товаровиробників приділяти увагу удосконаленню системі організації виробництва та якості виробленої продукції для забезпечення конкурентоспроможності в умовах відкритого ринку.

Молочна галузь є дуже важливою складовою ланкою усього сільськогосподарського виробництва. Результати її функціонування справляють значний вплив на розвиток багатьох галузей агропромислового підкомплексу. Від ситуації, що склалася у виробництві молока, залежить тісною мірою соціально-економічний розвиток держави вцілому. Якість продукції, яка тут виробляється, та її доступність для кінцевих споживачів являються важливими складовими продовольчої безпеки країни.

Останнім часом на ринку молока склалася нестабільна ситуація. Обсяг внутрішнього попиту обмежується невеликою купівельною спроможністю населення внаслідок низьких рівнів доходів. Обмежений попит не може стимулювати ефективного розвитку пропозиції. Вихід на світові ринки молочної продукції обмежується низькою якістю вітчизняної продукції та неузгодженістю українських та міжнародних стандартів. Все це призводить до зниження конкурентоспроможності готової молочної продукції. Внаслідок цього економічна ефективність виробництва молока знижується, що призводить до зменшення зацікавленості сільськогосподарських товаровиробників до ведення такої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні проблеми розвитку виробництва молока та підвищення його економічної ефективності завжди були у центрі уваги науковців. Цим питанням присвячені роботи П.С.Березівського, В.П.Галушко, М.М.Ільчука, С.Р.Камілової, П.Т.Саблука, М.К. Пархомця, О.М.Шпичака та інших відомих вчених.

Однак у галузі залишається нестабільна ситуація, яка потребує розробки пропозицій для її поліпшення. Основною метою запропонованої статті є дослідження основних тенденцій у ефективності виробництва молока та розробка пропозицій для її підвищення.

Метою статті є визначення основних шляхів забезпечення ефективного розвитку виробництва молока сучасних умовах та можливості суттєвого підвищення прибутків товаровиробників, забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної молочної продукції на світових ринках.

Виклад основного матеріалу. Економічна ефективність виробництва молока характеризується низькою показників, частина з яких невпинно зменшується. За даними Державної служби статистики України протягом 2005-2013 рр. суттєво зменшилася чисельність поголів'я корів у сільськогосподарських підприємствах. Так, у 2013 р. їх нараховувалося 565,4 тис голів, що на 300,8 тис голів, або на 34,7% менше, ніж у 2004 р. Тобто рівень даного показника зменшився більше, ніж на третину. Внаслідок цього частка сільськогосподарських підприємств у валовій структурі поголів'я корів в Україні зменшилася з 23,8 до 22,5%.

Продуктивність корів за досліджуваний період зросла на 1587 кг або на 53,2% – з 2981 кг у 2005 р. до 4568 кг від однієї корови у 2013 р. Таку тенденцію можна назвати позитивною. Але рівень цього показника ще дуже низький. Так, провідні країни ЄС та світу уже досягли 8 тис кг від однієї корови, а деякі з них наближаються до 10-12 т молока [5]. Тому необхідно прикладати всіх необхідних зусиль, щоб наблизити вітчизняні позиції до світових показників. Для цього необхідно покращити систему годівлі тварин, їх утримання, доїння, удосконалити організацію виробництва тощо. Крім того, середньорічні надой у сільськогосподарських підприємствах України менші, ніж у особистих селянських господарствах. Так, у 2013 р. таке перевищення складало 437 кг або близько 16% на одну корову.

Внаслідок зазначених тенденцій обсяг валового виробництва у 2005-2009 рр. зменшився до 2089,9 тис. т. Протягом 2009-2013 рр. незважаючи на зменшення чисельності поголів'я корів рівень виробництва молока зріс до того ж рівня, що й у 2005 р. за рахунок 1,5-разового підвищення зростанням їх продуктивності. В результаті цього частка сільськогосподарських підприємств у загальній структурі виробництва молока збільшилась до 22,5% у 2013 р.

Таблиця 1.

Основні показники розвитку виробництва молока в Україні

Показник	Рік
----------	-----

	2005	2007	2009	2011	2013	2013 р. до 2005 р., %
Чисельність поголів'я корів, тис голів	866,2	678,6	624,3	583,7	565,4	65,3
Середньорічний надій від однієї корови, кг	2981	3210	3348	3848	4568	153,2
Валове виробництво, тис т	2582,5	2178	2089,9	2245,9	2582,5	100,0
Кількість реалізованої продукції, тис.т	2121,3	1824,8	1834,3	2061,3	2409	113,6
Рівень товарності, %	82,1	83,8	87,8	91,8	93,3	x

У загальнодержавному рейтингу лідерами з виробництва молока були Вінницька (856,1 тис.т.), Полтавської (785,6 тис.т.), Львівської (619,4, тис.т.), Житомирської (597,6 тис.т.) і Хмельницької (591,5 тис. т) областей.

Іншим важливим показником, що характеризує розвиток виробництва молока, є обсяг реалізованої продукції, тобто тієї що йде на ринок і в результаті чого забезпечується формування пропозиції. Так, у 2008 р. було реалізовано 1834,3 тис т молока, що на 201,4 тис т, або на 9,9% менше, ніж у 2004 р. Хоча обсяг реалізації зменшується протягом 2004-2008 рр., але відмічається одна позитивна тенденція – підвищення рівня товарності. Так, у 2004 р. значення цього показника складало 80,4%, а у 2008 р. – на 7,4% більше, і було зафіксовано на позначці 87,8%. Це є свідченням того, що у сільськогосподарських підприємств підвищується інтерес до збільшення реалізації виробленої продукції. Однією з важливих причин цього можна назвати підвищення закупівельних цін. Хоча що тенденцію можна назвати позитивною, але на цьому зупинятися не можна і слід підвищувати рівень даного показника. В провідних країнах з виробництва молока його значення сягає 98-99%.

Економічна ефективність виробництва молока залежить від багатьох факторів. До основних з них відносяться рівень розвитку галузі, виробничі витрати, закупівельні ціни і т.д. Важливим показником при цьому є собівартість виробництва та її структура. На рис.1 видно, що найбільшу питому вагу у структурі витрат на виробництво молока займають корми – 46,0% або близько 71% всіх матеріальних витрат. Тому саме поліпшення та удосконалення годівлі є одним з найважливіших шляхів підвищення економічної ефективності. Але досягати цього необхідно не за рахунок зменшення обсягу витрат на корми, а за рахунок підвищення їх окупності.

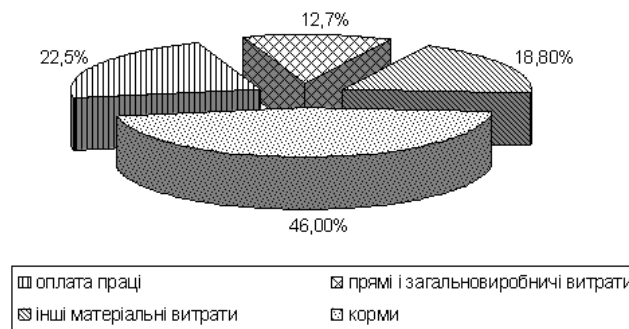

Рис. 1. Структура собівартості виробництва молока в Україні, 2013 р.

Однією з важливих причин низької економічної ефективності виробництва молока є незадовільний стан годівлі корів. Так, у 2013 р. в Україні на виробництво 1 ц молока витрачалося 1,06 ц к од, що на 19,9% менше, ніж у 2005 р. (табл.2). Досвід функціонування передових господарств в Україні та розвинених країнах світу свідчить, що при застосуванні сучасних технологій годівлі та утримання корів витрати кормів на 1 ц молока складають до 1 ц к од [2, с.46-47, 6 с.93-95]. Тобто, в Україні йде перевитрата кормів в середньому на 0,06 ц к од або близько 6%. При середній вартості 1 ц к од близько 3000 грн витрати становлять близько 180 грн на 1 ц молока. При умові, що на одну умовну голову використовується 25,6 ц кормів, втрати складають близько 4,2 ц кормів, або близько 4,6 тис. грн на одну корову. Це підтверджує і П.С.Березівський, який вказує, що перевитрати кормів дуже суттєво підвищують їхню вартість і тим самим знижують ефективність виробництва молока [1].

Таблиця 2.
Витрати кормів на виробництво молока

Показник	Рік					2013 р. до 2005 р., %
	2005	2007	2009	2011	2013	
Витрати кормів на 1 ц молока, ц к од	1,31	1,30	1,27	1,16	1,06	80,9
з них						
концентровані	0,30	0,31	0,34	0,37	0,39	130,0
У розрахунку на одну умовну голову великої худоби, ц	30,15	28,20	27,77	25,99	25,60	84,9

Обнадійливим є збільшення на 30,0% за досліджуваний період витрат концентрованих кормів. Але в цьому питанні необхідно бути обережним. Збільшення одного виду кормів, хоч і концентрованих, не завжди призводить до підвищення ефективності. Оскільки годівля розбалансовується і рівень середньорічних надоїв не підвищується, а деколи навіть зменшується. Тому раціон обов'язково повинен бути оптимальним, а корми легко перетравними для худоби.

Іншою проблемою, що впливає на економічну ефективність виробництва молока, є низький рівень годівлі корів. Так, у 2013 р. на одну умовну голову витрачали 25,6 ц, що менше, ніж у 2005 р. При таких обсягах годівлі дуже складно досягнути рівня надоїв провідних країн світу. Так, для того, щоб забезпечити надої на рівні понад 6000 кг від однієї корови необхідно згодовувати близько 60 ц к од і більше. Збільшення обсягу корму призведе до підвищення виробничих витрат. Але при цьому суттєво зросте їх окупність за рахунок перевищення закупівельних цін над собівартістю виробництва [7]. За розрахунками окупність таких витрат складає понад 160%. Це дає підстави для того, щоб стверджувати, що підвищення рівня годівлі та зменшення витрати кормів на 1 ц молока можуть суттєво підвищити прибутковість його виробництва, що підтверджується розробками багатьох вчених [3].

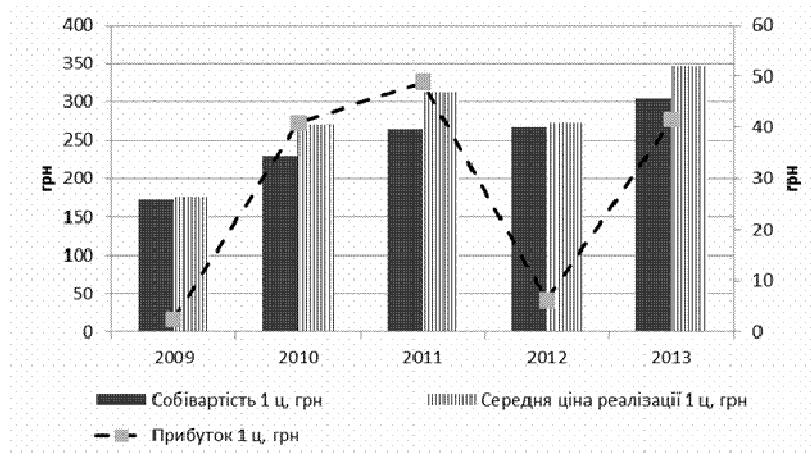

Рис. 2. Основні економічні показники виробництва молока сільськогосподарськими підприємствами

На рис.2 представлено динаміку основних економічних показників, що характеризують ефективність виробництва молока у сільськогосподарських підприємствах. Рівні цих показників невинно зростають. Виключенням є лише 2012 рік, коли знизилась реалізаційна ціна на молоко порівняно з попереднім роком до 272,74 грн/ц, що лише на 6,22 грн/ц або на 2,3% більше рівня собівартості.

Одним із найважливіших показників економічної ефективності є рівень рентабельності, який є нестабільним у виробництві молока. Протягом досліджуваного періоду рівень рентабельності виробництва молока залишався нестабільним, але знаходився у позитивному діапазоні, а у 2013 р. досягнув 13,6 % (рис.3).

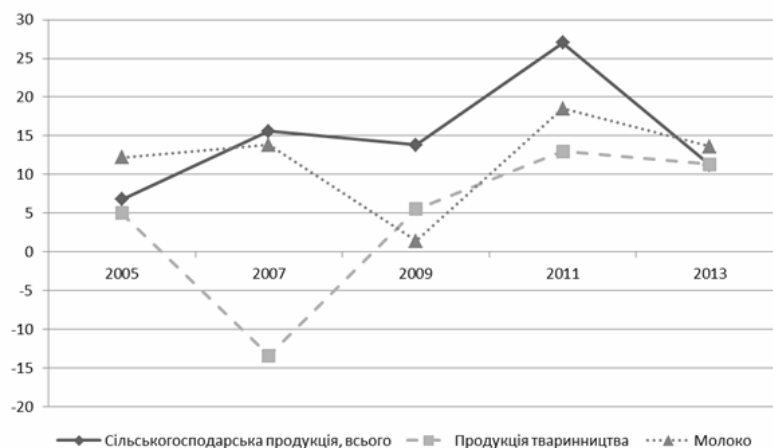

Рис. 3. Рівень рентабельності виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах, %

Молочне скотарство позитивно впливає на розвиток тваринництва. Незважаючи на притаманні йому труднощі рентабельність виробництва молока за досліджуваній період була вища, ніж продукції тваринництва вцілому (окрім 2009 р.). А у 2013 р. вона навіть перевищила загальний рівень по сільськогосподарській продукції вцілому.

Крім того, рівень рентабельності значно відрізняється у сільськогосподарських підприємствах різної організаційно-правової форми господарювання (рис.4). Так, у державних підприємствах у 2013 р. він склав 8 %, а у недержавних – 13,9%. З недержавних підприємств найвище значення досліджуваного показника зафіксовано у приватних (20,5%), а найнижче у інших формах господарювання, де збитковість складала 2,4%.

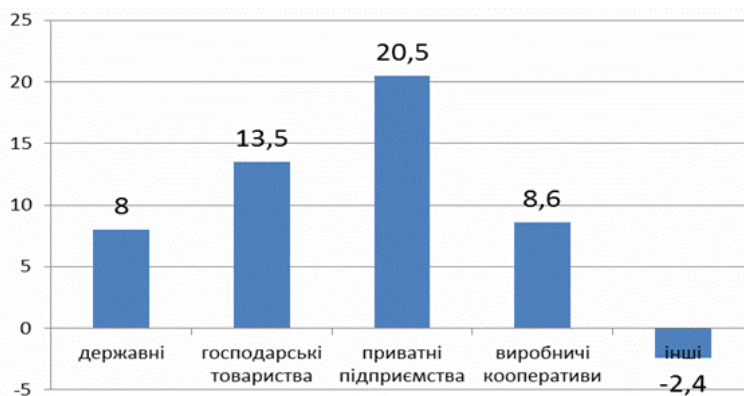

Рис. 4. Рентабельність виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах, %

Як відомо, приватна власність є рушійною силою розвитку економіки. У молочній галузі це дуже чітко проявляється. Саме приватні підприємства забезпечили максимальний рівень рентабельності молока, що підтверджує те, що приватний власник найбільше зацікавлений в ефективному виробництві і буде прикладати максимальних зусиль для того, щоб його продукція була конкурентоспроможною на ринку.

Висновки. Отже, економічна ефективність виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах залишається низькою. Незважаючи на суттєве зростання закупівельних цін, частина виробників неспроможні покрити власні витрати на виробництво і отримують збитки. Однією з важливих причин такої ситуації

ї застарілі технології утримання корів, їх годівлі та доїння. Для вирішення актуальних проблем необхідно реконструювати та модернізувати молочні ферми. Для цього потрібні значні суми вкладень, які власними силами товаровиробники неспроможні забезпечити [3]. Тому для забезпечення ефективного розвитку молочного скотарства та підвищення економічної ефективності виробництва молока необхідно активізувати роботу із залучення інвестицій, які можуть бути окупними за рахунок удосконалення організації виробництва. Це дасть змогу суттєво підвищити прибутки товаровиробників та забезпечити конкурентоспроможність вітчизняної молочної продукції на світових ринках.

Це набирає особливого значення в умовах глобалізації ринків. Адже значна частина вітчизняних сільськогосподарських підприємств не спроможна працювати в умовах відкритого ринку та сучасних викликів глобалізації. Внаслідок цього вироблена ними продукція не може конкурувати на світовому ринку. Для вирішення цих проблем необхідно поєднувати зусилля усіх учасників ринку молока.

Список літератури.

1. Березівський П. Економічна ефективність скотарства та шляхи її підвищення / П.Березівський // - Львів: Українські технології, 1998. – 156 с.
2. Волошка В. «Терезине» - символ перспективи / В. Волошка // Пропозиція. - №1. – 2006. – с.46-47.
3. Дієсперов В. На часі – потужні тваринницькі комплекси / В.Дієсперов // Тваринництво України. - №1. – 2007. – с.13-15.
4. Личук М.М. Ефективне функціонування молокопродуктового підкомплексу України / М.М.Личук. – К.:Нічлава, 2004. - 312с.
5. Левченко В. І. Майбутнє виробництва молока – інтенсивний шлях на промисловій основі / В. І. Левченко // Аграрні вісті. - №1. – 2006. – С.4-6.
6. Микитюк Д. Високорентабельне молоко / Д. Микитюк, Л. Яцик, М. Геймор. – Пропозиція. - №11. – 2006. – с.93-95.
7. Радько В.І. Економічна ефективність удосконалення годівлі корів у молочному скотарстві / В. І. Радько // Науковий вісник НУБіП України. – 2009. - №141. – С.260-263.

References.

1. Berezivskiy, P. (1998), *Ekonomichna efektyvnist skotarstva ta shliakhy yii pidvyshchennia* [Economic efficiency of cattle and ways to improve], Ukrainski tekhnolohii, Lviv, Ukraine, p.156.
2. Voloshka, V. (2006), “«Terezyne» - symbol perspektyvy”, *Propozytzia*, vol. 1, pp.46-47.
3. Diiesperov, V. (2007), “Na chasi – potuzhni tvarynnytski komplekxy”, *Tvarynnytsvo Ukrainy*, vol. 1, pp.13-15.
4. Lychuk, M.M. (2004), *Efektivne funktsionuvannia molokoproduktovoho pidkompleksu Ukrainy* [Effective functioning of milk sub Ukraine], Nichlava, Kyiv, Ukraine, p.312.
5. Levchenko, V. I. (2006), “Maibutnie vyrobnytstva moloka – intensyvnyi shliakh na promyslovii osnovi”, *Ahrarni visti*, vol. 1, pp.4-6.
6. Mykytiuk, D. Yatsyk, L. and Heimor, M. (2006), “Vysokorentabelne moloko”, *Propozytzia*, vol. 11, pp.93-95.
7. Radko, V.I. (2009), “Ekonomichna efektyvnist udoskonalennia hodivli koriv u molochnomu skotarstvi”, *Naukovyi visnyk NUBiP Ukrainy*, vol. 141, pp.260-263.

Стаття надійшла до редакції 11.11.2015 р.

ТОВ "ДКС Центр"